

31e JAARGANG nr. 3 - Winter 2010

V
A
N

ZOYS

T
O
T

SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE
HISTORISCHE VERENIGING "SOEST - SOESTERBERG"

VAN ZOYS TOT SOEST / 31e jaargang nummer 3

Historische Vereniging Soest
Opgericht 8 mei 1980.

Bestuur:

Voorzitter	: A.F.M. Krijger, Clemensstraat 54 direct@bertkrijger.nl	(035-6016959)
Secretaris	: Ger Huttinga, Pijperpad 62 g.huttinga@casema.nl	(035-6028201)
Penningmeester	: P.Kuijpers, Nassaulaan 8 pkuijpers@casema.nl	(035-6013060)
Overige leden	: A.P.M. Hartman, Birkstraat 109 ton.hartman@telfort.nl	(035-6025031)
	R.H. Kruiswijk, Driehoeksweg 10 kruiswyk@ziggo.nl	(035-6011084)
	Mevr. H. Roskam, Disselboom 58 hanneke@roskam.nu	(035-6018750)
	F.J.M. Stokhof de Jong, Korte Kerkstraat 1 stokhof-dejong@planet.nl	(035-6090833)
	P. v.d. Weij, P.C. Hooftlaan 34 petervanderweij@tiscali.nl	(035-6015779)
	C.N. Uyland, van Lenneplaan 5c cuyland@xs4all.nl	(035-6013639)
Redactiecommissie	: J.E.J. Hilhorst, W.P. de Kam, W.C.J.M. Peters	
Redactie-adres	: Plasweg 57a, 3768 AL, telefoon: 035 - 6018639 E-Mail: joh.hilhorst@casema.nl	
Homepage	: www.oudsoest.nl	
Omslag	: W. Routers	
Grafische verzorging	: Drukkerij ESED B.V Soest	

Alle rechten voorbehouden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

Voorwoord

Van de voorzitter

Een actieve vereniging, bezig, bezig, bezig. Vergeet wel eens wat. Nou ja, de mensen van die vereniging. Een vereniging onthoudt nu eenmaal niet. Maar wat zijn we dan vergeten? Bekijk de omslag van ons tijdschrift Van Zoys tot Soest dan maar eens goed. In kleine lettertjes staat daar 'Opgericht 8 mei 1980'. Dat is dus al 30 jaar geleden, dus heeft het bestuur u een lustrumfeestje onthouden.

Maar het bestuur gunt u echt wel alle goeds toe in ons nu lopende 31^e jaar van het bestaan van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg. Een verenigingsjaar dat ons al veel goeds heeft gebracht. Want heel recent nog is een geweldig boek gepresenteerd over Soest in de 17^e en 18^e eeuw. Een meesterwerk, vinden wij. De titel 'meester' past ook wel bij de tijd dat er gilden waren met meesters en gezellen.

Er is echter meer. Zo is de vereniging met vrijwilligers bezig om nog meer historie in beeld te brengen. Letterlijk. Met heel actuele middelen de historie 'naar boven halen'. Wat is dat dan? Het klinkt heel eenvoudig. Als je op internet naar een locatie in Soest zweeft, met de muis, in bijvoorbeeld Google Maps, of een andere programma, zie je de situatie van nu, vandaag de dag. Of van een paar maanden eerder toen de maps werden geactualiseerd. Of je kijkt met

'streetview', dat programma dat zo maar jouw straat en zelfs huis in beeld brengt. Nu, 2010. Laten we het hier niet over de privacy hebben, daar wordt al genoeg over gepraat en geschreven en geprocedeerd. Nee, wat kunnen wij met de hedendaagse techniek? Heel veel. Zo kunnen wij 'onder het beeld van vandaag de dag' de historie een beetje zichtbaar maken. Onder de kaart van vandaag kunnen we de kaart van 1938, van 1912, van 1880 zichtbaar maken. Wat stond er toen, op die plek? En wat is mogelijk de geschiedenis van wat er nu staat? Die buitenplaats aan deweg. Aan delaan. En dat monument wat er nu staat, 'wat betekent dat ?' Ja ja, door dat zoals dat heet *te digitaliseren* schrijven wij weer geschiedenis. Dat is nou net de opzet van onze Historische Vereniging. Voor de toekomst bewaren wat het bewaren waard is en ook toegankelijk te maken voor wie daar in geïnteresseerd is. Wij dus, de leden van de historische vereniging. Een project waarvoor natuurlijk medewerking nodig is van gemeente, provincie, deskundige bedrijven. Maar het begint met enthousiaste mensen, van de HVS. Dat is veel werk, en dan vergeet je wel eens een mogelijk feestje van 30 jaar. Geeft niet. Komt u dan voor de gezelligheid en het toetsen van uw kennis over Soest en Soesterberg naar de Klitsavond. Onze eigen term voor Nieuwjaarsbijeenkomst.

Bert Krijger, uw voorzitter

*“ Het gaat goed.
Het gaat veel beter!”*

Maar het was niet goed. Het ging opeens helemaal niet meer. Op 17 november 2010 overleed *Nicole Buitenhuis- Krijger*.

Nicole - 36 jaar oud - dochter van onze voorzitter Bert en zijn vrouw Bea.

Zeer velen waren bij het afscheid van *Nicole* aanwezig om Bea en Bert in dit verlies te steunen.

Ook vanaf deze plaats willen wij hen veel kracht en sterkte toewensen.

Bestuur en redactie

AΦΩ

BRIEVEN SCHRIJVEN TIJDENS MOBILISATIE- PERIODE 1914 - 1918 deel 2

Wim de Kam

In het eerste artikel over de brieven (Van Zoys tot Soest 31^e jaargang nr. 2 herfst 2010) is met name aandacht geschonken

aan de brieven die Antoon Veldhuizen in de periode augustus t/m december 1914 schreef aan zijn broer Gerrit, die gelegd was in Noord Brabant. Het artikel eindigde met een brief van 17 december 1914 waarin aan het slot de groeten worden overgebracht van zijn grootmoeder. Nu het vervolg op de briefwisseling in 1915 en een deel van 1916.

Pijnenburg, 7 januari 1915

Waarden broeder,

Met dezen wil ik u berichten dat wij allen nog al goed gezond zijn en met Grootmoeder gaat het ook nog al .Ze is de eenen dag wel beter als de anderen en wij hoopen het van u ook weer gauw te hooren en wij hebben u brief ontvangen en Marinus zijn anzichtkaart ook en wij hoopen dat u verkauwenthijd maar weer gauw beter mag worden en je moet wat katjes koopen dat help nog wel eens en verder kan ik u schrijven dat ouden Brouwer vandaag ook begraaften word en Joop Van Molen is nu ook weer erg ziek en verder dat Jan en Aart en Mengs Harskamp gaan allen naar Duitschland toe voor een maand of drie . en komen zij weer terug en het blijft nu allen dag maar even nat tenminst het is overal zoo smerig dat je kan niet droogvoets loopen en verder weten wij niet veel nieuws meer en wij hoopen dat je eens gauw over komt kijken en dat het maar spoedig afgeloopen mag zijn, en houdt je maar goed zoo lang.

En verder gegroet van ons allen en ook van Grootmoeder.

A.Veldhuizen. Schrijf nu maar eens terug.

Pijnenburg, 13 januari 1915.

Waarden broeder

Met dezen laar ik u weten al dat wij nog al goed gezond zijn en nu moeten wij een treurigen tijding van Grootmoeder want ze is gisteren middag dood op de stoel blijven zitten. Ze was voor de middag nog goed vluch want er waten uit Maartensdijk er nog geweest en toen had ze de hele voormiddag nog gepraat en die waren nog niet thuis of ze was uit de tijd. En nju wordt ze zaterdag begrafen . en we hebben in u brief gelezen dat je weer verplaatst ben en weer op de grenzen aan en wij hopen toch dat je eens gauw overkomt en je moet nu nog maar eens een stuk trop koopen en de jongens van Harskamp hebben het nog veertien dagen uitgesteld om naar Duitschland te gaan nu hebben ze weer werken in de kamp van Zeist en daar hebben ze riksdalder op de dag dus dat is aardig geld . en nu zal ik maar eindigen met schrijven . en zijnen al de kameraads nog bij je, dat moet he maar schrijven en verder de groette namens ons allen.

Veldhuizen . Schrijf nu maar eens terug.

Pijnenburg, 15 januari 1915.

Waarden broeder,

Met dezen bericht ik u dat wij nog al gezond zijn en je heeft de treurige tijding van Grootmoeder zeker al wel ontvangen want wij hebben al twee maal geschreeven en oomen Joch ook een rouwbrief gestuurd. Het was nu nog onverwachts gedaan met Grootmoeder. Ze wordt zaterdag begrafen wij j hebben u brief ontvangen en gelezen dat je keel nog niet beter is en dat ju nu weer zoo veel verder van huis af ben. Het is te hopen dat het toch gauw beter mag worden en wij verlangen zoo hard naar u dat je toch eens thuis mag komen verder kan ik u meedelen dat juffrouw Staal van morgen is ook overleden want er zijn neen kwak zieke menschen en het is toch te hopen dat het toch spoedig mag veranderen en wij hopen nu het besten van u en het is allen dag maar regen en wind, dus broeder komt maar spoedig over en verder de groette van ons allen.

A.Veldhuizen. Schrijf nu maar eens terug hoe of het me je keel is.

Op 17 januari 1915 schreef zus Elisabeth de volgende brief aan haar broer.

Zie afbeelding volgende pagina

Het is opvallend dat in deze brief op geen enkele wijze aandacht wordt gegeven aan de begrafenis van grootmoeder. Het overlijden van mej.Staal lijkt meer indruk te hebben gemaakt en met name de ver

Pijnburg 19 januari 1915.

Waarde broeder.

Met deze laat ik u weten als dat wij alle nog al gezond zijn en hoopen liet van u het zelfde. Wij hebben dat u heel maar gauw beter is. Wij hebben u brief gisteren avond ontvangen. Het blijft alle dag nog maar een regenen. Wij hadden je zaterdag ~~avond~~ nog verwacht. Wij hoopen dat je nu van de week komt. En dat je heel dan beter mag zijn. En mejuffrouw Staal is ook overleden. En Henk Dorrestein heeft de heel heel gebracht. En Klaas al het guldor land. En wat de andere alle maal gebracht hebben dat je wel hooren als je thuis komt. Dat kan ik alle maal niet brengen. Van groet Renshorst is ook erg ziek. Het spijt ons wel dat je het daar zoo slecht het maar wij kunnen er ook niet aan doen.

deling van de nalatenschap. Mejuffrouw Sophia Staal was de eigenares/bewoonster van het pand Staalwijk aan de Biltseweg. In voorbereiding is een publikatie van dhr. Meerts over de geschiedenis van Laag Hees waarin aandacht wordt geschonken aan de historie van dit pand en de eigenaren/bewoners. Met zijn toestemming citeer ik het een gedeelte dat betrekking heeft op de nalatenschap van mejuffrouw Staal. In artikel 6 van van haar testament stond omschreven het legaat

- A. Van alle onroerende goederen in eigendom en vruchtgebruik onder de gemeente Soest;
- B. 2 banken in de kerk der Vuursche
- C. Mijn landerijen onder Eemnes en Bunschoten

aan Nicolaas Dorrestein, haar koetsier en tuinman en aan zoon Hendrik Dorrestein voorzover Nicolaas overleden was. In artikel 7 van het document stond verder nog vermeld dat aan Nicolaas Dorrestein werden nagelaten de rijtuigen, stalbenodigheden, paarden en alle vee op het erf, en daarbij een kapitaal groot 5000 gulden voor onderhoud van het vee. Het totale vermogen bedroeg blijkens de aangifte successierechten 365.959,-- gulden.

Pijnburg, 5 februari 1915.

Waarden broeder

Met dezen laat ik u weten als dat wij nog al goed gezond zijn en hoopen van u hetzelfde weer te gaan hooren. Wij hebben uw mooien kaart en brief ontvangen en verder kan ik schrijven dat het heel bar is zoo veel als er om de boerderij lopen van oome Jochem. Hij wordt 16 Februari verhuurd en de appelboomen moeten ze over nemen en verder kan ik u meedelen dat de zog gekuit heeft maar hij had maar 3 keutjes dus dat is weinig en op Soest is de tongblaar uitgebroken en er is bij een boer in de birk 70 stuks vee is er afge maakt en kippen en katten en hond is alles dood gemaakt. En het is bar zoo

duur als alles wordt en roggebrood bakken ze niet meer . nu bakken ze mik brood en Teus Meerveld is al 8 dagen thuis geweest . die had het ook zoo in zijn keel en de sneeuwrommel is nog al gauw weg. Nu is het allen dag nog al mooi weer. Meer nieuws is hier niet. van oomen Toon hooren wij ook niets en je word bedankt voor je feliciteeren en nu de hartelijken groet van ons allen.

A.Veldhuizen. Schrijf nu maar gauw terug . houd je maar goed.

Pijnenburg, 25 maart 1915.

Waarde broeder,

Met dezen laat ik u weten als dat wij nog al goed gezond zijn en dat hoopen wij van u hetzelfde weer te hooren en wij hebben u brief ontvangen en morgen over drie werken is er erfhuisbij oom Jochem en die heeft het huis van Janus van de Brink gekocht en die er met Mei naar het hard toe daar zal hij wel een huis huren. En de koetsier is een maandagavond al weg gegaan dus die was weer gauw beter en Gijs van Garderen is gisteravond thuis gekomen tot aan zondagavond en een dinsdagavond zijn de soldaaten in Utrecht zoo aan het vechten geweest dat ze hebben omtrent een hoogen dood gemaakt. En verder weten we hier geen nieuws meer. Je moet nu maar eens gauw komen kijken . en verder de hartelijke groetten van ons allen.

A.Veldhuizen.

Dit was de laatste brief van Antoon Veldhuizen aan zijn broer die bewaard is gebleven. In de brief wordt gerefereerd aan een vechtpartij onder militairen. Tijdens de mobilisatiejaren worstelde men met het probleem hoe een leger op volle oorlogsterkte rustig te houden in een relatief vredige periode. Er was regelmatig een uitbarsting van ontevredenheid onder de militairen. Behalve de soms slechte huisvesting gaf ook de toepassing van de verlofregeling daartoe aanleiding. Naar aanleiding van de soldatenrelletjes in Utrecht op 21 maart 1915 werden twee bataljons overgeplaatst. De kranten werden door de autoriteiten berispt omdat er melding was gemaakt van de ongeregeldheden..In de loop van 1915 werd een afdeling in het leven geroepen die de verveling onder de soldaten moest gaan bestrijden.. Er werd ook opdracht gegeven tot het samenstellen van een zangbundel voor het leger. Er werd volop gezongen in het leger maar het repertoire beviel de legerleiding niet. Zo ergerden men zich aan het veel gezongen lied.

“Die z’n vader heeft vermoord.

En z’n moeder heit vergeven,

Die is nog veel te goed

Voor dat soldatenleven.

Maar eenmaal komt die tijd,

Da’m’e die rotzooi gaan verlaten,

Vervloekt zij ’t regiment

Lang leven de soldaten.

Binnen deze muren moet ik versmachten

Voor mijn bestaat geen vrijheid meer!.

Of Gerrit Veldhuizen zich ook verveelde weten we niet maar wel kunnen we uit de reactie op de brieven die hij heeft geschreven af en toe afleiden dat hij het niet plezierig had. Wellicht dat de brieven van het thuisfront in dat opzicht hem toch afleiding bezorgden en in ieder geval betrokken hielden bij wat zich in de omgeving van het ouderlijk huis afspeelde. Zo ontving hij ongeveer gelijk met de hiervoor genoemde laatst bekende brief van zijn broer Antoon ook een brief van zijn zus Elizabeth in maart 1915.

Pijneburg, 21 maart 1915.

Waarde broeder.

Met deze laat ik u weten dat wij alle nog al gezond zijn en dat hopen wij van u hetzelfde. Wij hebben u brief ontvangen. Wij hebben de kaart van de week ook ontvangen en die van gisteravond ook. En van de week is het slecht weer geweest maar nu vandaag is het nog al mooi weer. En ouwe vrouw Meerdling is van de week ook overleden. En die koei van oome Joch die verleden jaar aan de melk gelegen het die heeft er van de week ook weer aan gelegen maar Hendrik Kok is er geweest en nu knapt die weer op. En mevrouw Treur is bevallen van een tweeling en allebei de kindjes zijn dood. De koetsier is donderdagavond thuis gekomen tot zaterdag maar hij was niet goed en nu hebben ze de dokter laten komen en nu mag hij nog niet weg. En Hendrik Dorrestein is vrij van de dienst. Meer nieuws weet ik nu niet maar wij hopen

dat je maar eens gauw weer komt kijken. En wij feliciteer je woensdag met je verjaardag. Nu zal ik maar eindigen met schrijven. En verders de Hartelijke groeten van ons alle en ook die zich noemt

Elisabeth Veldhuizen.

De enige brief van vader Jan Veldhuizen aan zijn zoon Gerrit die bewaard is gebleven dateert van 2 april 1915. De inhoud is als volgt:

Pijneburg, 2 april 1915.

Waarde zoon,

Met dezen neem ik de pen op om u een lettertjen te schrijven. Dat wij allen nog goed gezond zijn en hopen van u hetzelfde. Wij hebben u brief ontvangen. Vader em oomen joch zijn gisteravond naar janus geweest en daar hebben zij het een en ander overgenomen en gijs van garderen kwam vandaag ook weer thuis tot maandagavond toe en meheer tegelberg was vandaag ook weer thuis die heeft de heelen dag zoo gewerk of het een daghuurder was. Meer nieuws weet ik niet, ik wens je een plijsierige Paassen. Kwam je weer maar thuis met die zondagen. Ik hoop dat je maar weer gouw komen mag. Nu de hartelijke groeten van ons allen en ook van u Moeder.

Schrijf nu maar terug.

Er is ook een fragment bewaard gebleven van een brief van de moeder van Gerrit. Het fragment is niet gedateerd

maar op basis van de inhoud is het vermoeden dat die brief ook in 1915 is geschreven.

Ja gerit wij hebben u brief ontvangen en oome Joch was net bij ons die zij ik zou der maar geen werk meer van maken want je zult het maar zien dat je het toch niet krijg want het bewijs was toch goed. Het spijt ons wel erg wij hadden er heel opgerekent. Met velen groeten . u moeder.

De kwestie van het verkrijgen van het al dan niet verkrijgen van verlof om te helpen bij het werk op het land speelde dat jaar meerdere keren zo blijkt uit de navolgende brieven van Elisabeth, waarbij het de ene keer wel lukte en de andere keer niet.

Pijnenburg, 1 juni 1915.

Waarde broeder,

Met dezen dag wil ik de pen ook nog even opnemen om u ook weer een lettertje te schrijven. Dat wij allen nog al gezond zijn en hopen van u hetzelfde. Wij hebben u brief in den besten welstand ontvangen. En hopen dat u dezen ook in den besten welstand mag ontvangen. En verder kan ik u mededeelen als dat Teus Dorrestein en Gijs van Garderen hebben het ook nog niet maar wij hebben gehoord als dat ze gisteren vergadering over gehouden hebben en ze dachten wel dat ze het wel krijgen zouden. Want

hier op Soest het niemand het nog. Wij zullen ook maar hopen als dat je het ook maar krijgt. De koetsier van meheer Tegelberg is gisteren morgen weer vertrokken want hij had al een telegram gehad als hij half lopen kon dat hij komen moest. En de nieuwe boer is ook niet makkelijk want de jongens hebben nu al eens bij de boerderij geloopt en hij zij als ze er weer liepen sloeg hij ze de benen kapot. En Jan is bij Vervat voor Toon een fiets wezen kopen voor 35 gulden. En zondag zijn ze er van oome Toon nog geweest. Nu zal ik maar eindigen met schrijven meer nieuws weet ik niet. Nu verders de Hartelijke groette van ons alle en ook van mij die zich noemt

Elisabeth Velduizen.

Pijnenburg, 10 juni 1915.

Waarde broeder,

Met dezen dag wil ik de pen nog even opnemen om u ook nog even een lettertje te schrijven. Ik wil u daar mede berichten al dat wij u brief inden besten welstand heb ontvangen. En hoop als dat u dezen ook in den besten welstand mag ontvangen. Het spijt ons veel dat je maar tien dagen krijgt maar wij hadden het van Teus Dorrestein ook al gehoord. En Vader heeft het kalf verkocht voor 33 centen en over veertien dagen gaat hij weg.. Het heeft van den week al een paar keer onweerd met dat warme weer. En nu onweerd het weer op het oogenblik. Ge goed zal ook wel erg zwart worden met

dat heeten weer. Of willen we soms schoon sturen dan moet je het maar schrijven. En oome Joch is op het oogeblik bij de Gier aan het werk. Maar wij hopen dat je maar eens spoedig over mag komen want wij beginnen ook al weer erg te verlangen dat je weer eens gauw komt. Meer nieuws heb ik niet meer. Nu zal ik maar eindigen met schrijven. Nu verders de Hartelijke groet te van ons allen en van mij die zich noemt Elisabeth Veldhuizen.

Pijnenburg, 7 augustus 1915.

Waarde broeder.

Met dezen dag wil ik de pen Enz. enz.

En Cornelis was ook blij dat hij vrij was. Wij hadden het gisteren ook juist gehoord als dat er zoon opstoot in Tilburg geweest is. En vrouw Brouwer is ook erg ziek. En Neel Groenestein is gisteren ook getrouwd. Ze hebben bij ons het wagentje nog gehaald. En Teus Dorrestein heeft nu ook weer veertien dagen gekregen. En Gijs van Garderen is van de week ook weer thuis geweest hij moet morgen avond weer weg. En de koetsier van meheer Tegelberg is nu ook weer thuis. Het is nu een paar dagen mooi weer geweest. Het was een donderdag ook mooi weer met het Zendingsfeest in het Baarsche Bosch en er is zoon boel volk geweest. Nu wij hopen dat je aan-

staande week komen mag. Nou meer nieuws weet ik niet meer nu zal ik maar eindigen met schrijven. Nu verders de Hartelijke groete van ons alle en van mij E. Veldhuizen

Pijnenburg, 31 October 1915.

Waarde broeder,

Met dezen dag wil ik de pen ook nog even op nemen om u even een lettertje te schrijven. Ik wil u daar mede berichten als dat wij u brief in den besten welstand ontvangen heeft. En hoop als dat u de-zen ook in gezondheid ontvangen mag. En het is geen blijden tijding dat wij je sturen want Cornelis is al twee maal naar Soest geweest de eerste keer zijde zij hij moest een briefje mee brengen waarom en toen hebben wij een briefje mee gegeven dat Vader niet veel meer kan doen en dat de rog er in moest maken maar daar hadden zij niets aan zij zijde toen hij moest het zelf maar vragen en oome Joch zij je moest het maar een hoogen vragen want dat heeft Gijs van Garderen ook gedaan en Tienus van den Broek en Jan van tante Juut die hebben alle 8 dagen en Teus Dorrestein dach het ook te krijgen. Wij hopen het wel dat je het ook krijgt. Maar Teus Dorrestein die zij dat boerenzoons het naast niet kunnen krijgen. Maar je moet je best maar doen want hullie hebben het ook allemaal aan de luitenant gevraagd. Meer weten wij er niet van maar wij hopen wel dat je het krijgt. Schrijft nu maar eens gauw terug dat of je het krijgt. Nu verders de Hartelijk

groette van ons allen en van mij die zich noemt Elisabeth Veldhuizen.

Pijnenburg, 3 november 1915.

Waarde broeder,

Met dezen dag wil ik de pen nog even opnemen om u even een lettertje te schrijven. Ik wil u daar meede berichten als dat wij u brief in den besten welstand ontvangen heeft. En hoop als dat u dezen ook in gezondheid ontvangen mag. Zoo wij lezen ben je erg ongelukkig geweest met je portomonee en daarom zullen wij maar een rijksdaalder er in doen. Want zonder geld kan je toch niet wezen. En Kees Dorrestein is ook al twee maal bij de Burgemeester geweest maat Teus had het ook nog niet en die had nog wel een bewijs van de dokter. En het spijt ons erg al dat ge geen verlof krijgt.....

Elisabeth Veldhuizen.

Hoewel de soldaten tijdens de mobilisatieperiode vele grieven hadden ,had verreweg de meest gehoorde klacht betrekking op de verloven. Ook op hoog niveau verschilden daarover de meningen. Er was een verlofregeling opgesteld door de opperbevelhebber van het leger generaal Snijders.. De minister van Oorlog (Bosboom) was weinig te spreken over de verlofregeling die zonder zijn instemming was opgesteld. Zijn departement werd al spoedig overstroomd met speciale verlofaanvragen. Bovendien kwam mi-

nister Bosboom onder druk te staan van zijn collega-ministers op de economische departementen. Bosboom was best genegen gehoor te geven aan talloze verzoeken om speciaal verlof maar de opperbevelhebber weigerde alle medewerking. Om een einde te maken aan het voortdurende gekibbel en de confrontaties met Snijders werd in juni 1915 binnen het departement van Oorlog het bureau Verloven aan Dienstplichtigen opgericht. Dit bureau zou voortaan alle speciale verloven behandelen; de gewone periodieke verloven bleven de verantwoordelijkheid van de opperbevelhebber. Met deze truc leek minister Bosboom een kleine slag te hebben gewonnen in zijn competentiestrijd met de opperbevelhebber, maar in 1916 moest deze zwakke minister , die ook in politiek opzicht geen gelukkige hand had, alsnog het veld ruimen. De toenmalige minister-president Cort van der Linden (waarover de volgende keer meer)was beter in staat tegenspel te bieden aan de niet gemakkelijke generaal Snijders.

De uit 1915 bewaard gebleven brieven zijn zoals uit het vorenstaande al kan worden afgeleid veel afkomstig van Elisabeth Veldhuizen. In een brief van 14 november 1915 maakte zij voor het eerst melding van problemen met haar gezondheid.

Zie afbeelding volgende pagina

Ik heb het ook al een paar dagen
 voor erg in mijn keel gehad ~~nu~~
 het is er nu ook niet meer. Hoe
 wand het is nu elke dag meer
 regenen en het sneeuwt ook ge-
 durig. En Cornelis van Dant.

In de daarop volgende brieven van november en december 1915 rept zij daarover niet meer. Er zijn echter ook een aantal brieven uit december 1915 bewaard gebleven van Jochem aan zijn broer Gerrit waarin melding wordt gemaakt van de ziekte van zus Elisabeth.

Pijnenburg, 13 december 1915.

Waarde broeder.

Met dezen neem ik de pen op om u een lettertje te schrijven dat wij noch al gezond zijn maar zus is onder doktershanden want zij kan heel niet lopen en tanten Hanna kan ook heel niet lopen ze liggen allebij te bed. Wij hebben vanmorgen allebij je kaarten ontvangen wij hadden verleden week Woensdag al een briefje geschreven dan komt hij zeker wel niet terecht want anders had je hem al wel gehad en Jan is al een beetje gewend want het is overal wat en klaas gaat donderdag dag en met Cornelis van tanten Aaltje gaat het goed bij bossevin hij verdient al 3 gulden per week. Het is

alles niet dat je daar alle dagen zoo aan het water zit. Wij hopen dat je maar weer eens gouw thuis mag komen en het is nu al weer een beetje winter. Nu zal ik maar eindigen met schrijven. Nu de hartelijke groeten van ons alle.

J. Veldhuizen.

In een brief van 28 december 1915 schreef Jochem:

“..... Met zus blijft hetnoch hetzelfde
 ze word niet erger maar beter ook niet veel “.

Op 1 januari schrijft zus Elisabeth op speciaal papier een nieuwjaarswens.

In deze brief schreef ze:

“... Ik ben nu nog al aardig opgeknapt nu mag ik weer op zitten nu hoop ik dat het maar vooruit gaat. En met tante Hanna

gaat het ook nog al aardig vooruit. En wij hebben gelezen als dat je ook niet veel aan de Nieuwjaar heeft. En wij wenschen je veel geluk en zegen in het Nieuwjaar en dat er toch gauw een einde aan mocht wezen. En het is vandaag zoo nat.....?

Dan volgen er in de eerste helft van januari 1916 een aantal brieven van Elisabeth vrij snel na elkaar. In een brief van 5 januari 1916 schreef ze:

"..... en Vader heeft de rooie veers verkocht aan Peter en Stam voor 125 gulden en hij gaat vrijdag weg. En Marinus (een jonger broertje van Gerrit en Elisabeth) was nieuwsgierig of hem kaartje niet overgekomen was om dat er niets van in de brief stond en of het onze ook niet overgekomen is. En Jan van Garderen heeft er weer een jonge zoon bij. Een Aalt van Ginkel is vandaag ook begraven. En ik heeft van nacht weer zoo in mijn beenen gekregen als dat ik bijna niet loopen kan en het is te hopen als dat er het er weer gauw uit mag gaan."..."

Op 8 januari het vervolg:

"....wij zijn alle nog al gezond maar ik heeft het nog in mijn rug als dat ik bijna nog niet loopen kan en zoo erg aan de kou en dat komt er dan ook nog bij."..."

Op 11 januari 1916:

"... en Oome Joch heeft in de krant gelezen dat ze van de grenzen hier op aan komen en dat ze hier vandaan naar de grenzen zouden moeten heb je er ook

iets van gehoord. was je ook maar zoo gelukkig dat je dan maar hier op aan kwam. En ik heeft het zoo in mijn linkerarm en mijn heele hand is dik en ik kan er niets mee doen en het is alle dagen maar even nat....".

Daarna lijkt er verbetering te komen want op 24 januari schreef ze:

"En met mij gaat het aardig vooruit"

Die vooruitgang heeft niet lang geduurd want in een brief van 1 februari 1916 van broer Jochem staat: *" ... met zus gaat het noch niet erg vooruit..."*

In de laatst bewaard gebleven brief van zus Elisabeth van 11 februari 1916 is geen enkele mededeling opgenomen over haar gezondheidstoestand. Op 25 februari 1916 is zij overleden. Zij was op 21 februari 18 jaar geworden.

De volgende keer volgt het laatste deel in deze serie over de brieven tijdens de mobilisatie 1914-1918.

Noot. De brieven en foto's werden mij beschikbaar gesteld door de heer J. Veldhuizen te Soestduinen die ze weer had gekregen van zijn neef de heer C. Nieuwenhuizen. Als u alle bewaarde brieven die geschreven zijn in het jaar 1915 en de eerste twee maanden van 1916 wilt lezen dat moet u kijken op de website van de historische vereniging (www.oudsoest.nl) onder de button: historische vereniging en/of de button: Van Zoys tot Soest. Voor de algemene informatie over de mobilisatie tijdens de eerste wereldoorlog is gebruik gemaakt van het boek "Buitenschot- Nederland tijdens de eerste wereldoorlog" van Paul Moeyes

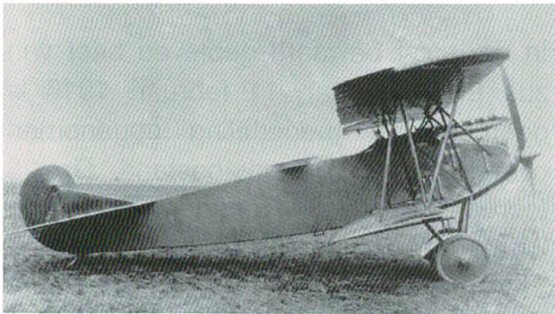
Jan Hondong vloog als gezagvoerder met een Fokker F-18 voor het eerst vanaf Schiphol naar Curaçao.

We spreken dan over 1934.

Het was in het centrum van het vestingstadje Grave dat mijn belangstelling voor deze vliegtuigpionier gewekt werd.

door Wim Peters.

Op de Ansichtkaart, van het voormalige wijkje "Ons Belang" in Soesterberg, is een Fokker C1 afgebeeld.

Fokker C1 (foto wp)

De C1 op die foto is een trucage van de fotograaf, want het vliegtuig is – volgens insiders – daar op de een of andere manier aan toegevoegd, maar dat terzijde.

In de periode dat ik de bewuste kaart kocht, bezocht ik ook het centrum van de oude vestingstad Grave.

Men kan er in Grave niet omheen, want, - gezien vanaf het gemeentehuis - op de hoek van de Hoofschestraat en de Bagijnenstraat, hangt een opvallend bronzen kunstwerk ter nagedachtenis aan de vlieger Jan Hondong.

Aan de zijkant van de pilaar waar het gedenkteken is aangebracht is ook een plaquette aangebracht met een tekst. En het waren de woorden "vliegwei Soesterberg", die mij deden besluiten deze bijdrage te verzorgen. (In Soesterberg zou men overigens zeggen "vlieghei").

Op deze plaquette staat de volgende tekst:

"Jan Hondong Pionier in de lucht. Grave 10/7/1893 → Bennekom 14/6/1968.

Groeide op in "de Graaf" en bracht zijn jeugd door in het huis nummer 14 op de hoek Hoofschestraat/Bagijnenstraat, dat in 1968 werd afgebroken om plaats te maken voor de huidige winkelgalerij. Nabij deze historische plek is Jan Hondong door de Graafse beeldhouwer Jan Ketterings in 2002 vereeuwigd als huldeblijk aan deze destijds beroemde KLM-piloot die Grave in de vorige eeuw op de kaart heeft gezet. Jan Hondong begon kort na het uitbreken van de Eerste Wereldoor-

log in 1914 zijn loopbaan bij de militaire luchtvaart en was gestationeerd op de "vliegwei" van Soesterberg, waar hij in februari 1920 zijn vliegbrevet haalde en ervaring opdeed met de C1, die toen deel uitmaakte van de militaire luchtvloot. In 1925 trad hij in dienst van de KLM en werd het "Schipholse vliegekamp" zijn thuishaven. Hij begon als piloot van een Fokker F3 en na 9 jaar verzorgde hij in een F20 de vliegdiens op Berlijn, terwijl hij in november 1929 als gezagvoerder zijn eerste (Kerst)vlucht naar Nederlands Oost-Indië maakte.

Wereldnieuws werd Jan Hondong door met de F.XVIII PH-AIS "SNIP" de pioniersvlucht van Amsterdam via Paramaribo naar Curaçao te volbrengen. Hierdoor werd hij de eerste KLM-gezagvoerder die de Atlantische Oceaan overstak. Deze Kerstpostvlucht duurde van 15 tot en met 22 december 1934. Grave dankt aan hem vele luchtfoto's die hij maakte tijdens de rondjes als hij van een buitenlandse vlucht Grave kon gebruiken als "aanvliegroute" naar Schiphol. Na de Tweede Wereldoorlog werd Jan Hondong bij de KLM inspecteur op de nieuwe luchtwegen naar het Midden-Oosten en de laatste jaren voor zijn pensionering in 1955 was hij belast met de verkeersleiding op Schiphol."

Zijn opleiding vanaf het "vliegekamp" Soesterberg moet wel bijzonder goed zijn

geweest, want in die tijd ging er met enige regelmaat wel wat mis.

Nergens ben ik overigens zijn naam tegengekomen bij een crash en ook in "Soesterberg van toen tot nu" van de heren Dik en Wim Top 1) ontbreekt op dat punt zijn naam.

Overigens valt daar wel uit op te maken, dat de vliegeniers, die in de oorlogsjaren 14-18 in Soesterberg hun opleiding hebben gehad, met verschillende toestellen hebben gevlogen.

Ongetwijfeld zal ook Hondong met een Spijker V2 hebben gevlogen, maar wellicht ook in een Duitse Rumpler of een Franse Farman, want de Fokker C1 komt pas later in beeld.

Grave: Bagijnestraat hoek Hoofschestraat (foto wp)

Op 16 april 1913 ondertekende H.M. Koningin Wilhelmina het Koninklijk Besluit waarbij met ingang van 1 juli 1913 bij de Koninklijke Landmacht een Luchtvaartafdeling (LVA) werd opgericht, gevestigd te Soesterberg. Deze datum markeert het officiële begin van de Nederlandse militaire luchtvaart. De luchtvaartafdeling

begon overigens met één vliegtuig, dat eerst werd gehuurd, maar later werd gekocht! "De Brik", gebouwd door Van Meel, "Fabriek voor bouw, verkoop en verhuur van vlieg- en watervliegtuigen en aanverwante artikelen"

In september 1913 voldeed de Brik aan de officiële luchtwaardigheidseisen. Met dit toestel worden de eerste 3 aspirant-vliegers van de Luchtvaartafdeling getraind. Kort daarna wordt de Nederlandse vloot! uitgebreid met 3 in Frankrijk bestelde Farman-toestellen. Voor het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog komt een tweede zending Farmans de vloot versterken, waarvan de laatste van de vier in augustus 1914 arriveert. Ook worden reserveonderdelen en motoren geleverd. Door de snelle technologische vooruitgang in die tijd zijn de toestellen al snel verouderd. Nederland bestelt daarom een aantal nieuwe jacht- en verkenningsvliegtuigen van het type Nieuport en Caudron. Deze komen pas in de laatste oorlogsjaren aan in ons land. Ook deze toestellen blijken bij ingebruikname sterk verouderd. Ze zijn daardoor alleen geschikt als lestoestel.

**Jan J.
Hondong**

De Eerste Wereldoorlog zorgde voor snelle ontwikkelingen ook op het gebied van vliegtuigen. Nederland was in deze oorlog neutraal, maar er kwamen regelmatig toestellen van de strijdende partijen op Nederlands grondgebied naar beneden. Deze werden in de werkplaats van Soesterberg gerepareerd, wat heel leerzaam was voor de technische medewerkers. In de straatnaamgeving in Soesterberg vinden we de namen van enkele geconfisqueerde toestellen: Spad, Rumpler, Farman.

Eerst in de loop van 1920 worden de eerste C1's geleverd. Hoewel niet duidelijk zal Jan Hondong in een dergelijk toestel zijn vliegbrevet hebben kunnen halen. Aannemelijker lijkt het me, dat het een ander toestel is geweest want zijn brevet dateert van februari 1920 en de eerste C1 werd in augustus 1920 geleverd. Maar ongetwijfeld heeft hij gevlogen in een C1 want hij treedt drie jaar na het behalen van zijn brevet in dienst van de KLM. In de drie jaar dat hij als militair heeft gevlogen kan het niet anders zijn dan in een C1.

In 1934 wordt hij als gezagvoerder van "De Snip" het meest bekend in Nederland.

Via Marseille, Alicante, Casablanca en de 17-uur durende oversteek over de oceaan, bereikt men op 22 december 1934 Paramaribo.

De kranten in die tijd besteden grote aandacht aan "de crew" maar spreken ook hun bewondering uit over de door Fokker gebouwde machine.

Getuige de advertentie in de Soester Courant van 8 februari 1935

z i e v o l g e n d e p a g i n a

„Horlogerie „De Tijd“

voor een ACCURAAT loopend horloge.

Dames horloges vanaf f 4.—

Heeren polshorloges vanaf f 3.75

ZWAAR VERZILVERDE THEE-
ZEEFJES met lekbakje, mod. uitv. **f 1.45**

Voor BELANGSTELLENDEN in de Kerstvlucht
NEDERLAND - WEST-INDIË

Zilveren SNIP-lepeltjes **f 1.75**
vanaf

E. W. VAN DOORM - v. Weedestr. 49

Telefoon 507

Soestdijk

droeg het avontuur van Jan Hondong en de zijnen ook in commercieel opzicht bij. Een zilveren SNIP-lepeltje voor belangstellenden in de Kerstvlucht Nederland – West-Indie meldt de advertentie.

Noten:

- 1) ‘Soesterberg toen en nu’, documentatie Dik Top, tekst Wim Top 1990

Bespiegelingen over de familie Hilhorst aan de hand van de familiewapens

door Reinier Hilhorst

Inleiding

Medio jaren negentig vorige eeuw werd de latente interesse voor genealogie in mij wakker geschud toen tijdens een familiebijeenkomst het gesprek kwam op een wapen van het geslacht Hilhorst uit 1477. Ik had nooit eerder van het bestaan gehoord en besloot een en ander eens uit te gaan zoeken. Een eerste verkenning leverde direct verrassende resultaten op, namelijk dat het niet bij één wapen is gebleven maar dat het om een hele reeks gaat en bovendien, dat de sporen ook nog eens verder terug gaan in de tijd! Het heraldisch onderzoek werd spoedig uitgebreid naar andere Eemlandse families. Daarna ben ik heraldiek met

obligaat bronnenonderzoek gaan combineren om zo een beter en betrouwbaarder beeld te krijgen van de familieverbanden tussen de verschillende 'aanzienlijke geslachten' uit Amersfoort en omgeving. Menigeeen heeft mij de afgelopen jaren met raad en daad bijgestaan. Met name wil ik Jos G.M. Hilhorst, Gérard Derks, Ton Hartman en Dick van Wageningen bedanken voor hun directe en indirecte betrokkenheid in de aanloop naar dit exposé.

In de navolgende uiteenzetting behandel ik de diverse wapens van de familie Hilhorst, met hier en daar een eenvoudige toelichting. Een uitgebreide stamreeks zult u niet aantreffen omdat bij de oude stam niet altijd duidelijk is hoe de filiatie tussen de verschillende takken precies in elkaar steekt.

Hillendorst

Op enig moment, vermoedelijk halverwege de 14^e eeuw, is een familie Van Hil (len)horst neergestreken in de contreien van Soest. Aangenomen mag worden dat de familienaam is ontleend aan het landgoed en de hofstede *Hillendorst*. Dit eeuwenoude goed is gesitueerd op de grens van Amersfoort en Stoutenburg, tegenwoordig Koedijkerweg nr. 30, niet ver verwijderd van het voormalige kasteel Stoutenburg.

De geschiedenis van *tgoet van Hilhorst* gaat vermoedelijk terug tot de Karolingische tijd.

De betekenis van de naam wordt verklaard uit de kenmerken van het domein. 'Hil' is synoniem voor hoogte en 'horst' betekent bosrijk landschap. De contouren van het oorspronkelijke grondgebied, ca 41 ha groot, zijn tot op de dag van vandaag grotendeels onveranderd gebleven

en zijn verifieerbaar op oude plattegronden zoals die van J. van Diepenem uit 1637. Volgens Jos G.M. Hilhorst was de oudst bekende bewoner van de Hillendorst waarschijnlijk zekere *Rycout*. Dat zou blijken uit een rekening van Arnoud van IJsselstein betreffende de afdracht van *keurmede* voor de periode 1334-36. Keurmede was een soort successierecht. De waarde van het beste stuk uit de nalatenschap van *Rycouts wijff van Hilhorst*, de overleden echtgenote van Ricout, werd getaxeerd en aangeslagen op 1£ 10 schellingen. Dit bedrag moest worden betaald aan de bisschop die toen tevens de landsheer was. Of deze Ricout de stamvader is van of dat hij enige relatie heeft met de familie Hilhorst blijft (nog) in nevelen gehuld.

Hoe het ook zij, de oude stam van het geslacht Hilhorst neemt voorlopig een aanvang met Gerrit (van Hilhorst), geboren ca 1325. Van hem is met zekerheid een viertal zonen bekend: Gerrit Gerritsz, Jan Gerritsz (ca 1350-ca 1420), Gijsbert Gerritsz (ca 1355-ca 1411) en Arnout Gerritsz (ca 1370-na 1437). Een vijfde zoon, Rutger Gerritsz van Hilhorst († voor 1410?), houden we voorlopig pro memorie.

Het heraldisch vertrekpunt

In de kring van genealogisch geïnteresseerde nazaten circuleert hardnekkig het idee dat het wapen van *Aernt van Hilhorst* uit 1478 als HET familiewapen Hilhorst moet worden beschouwd. Dat is een misvatting die nodig moet worden bijgesteld. Het gros van de nu levende leden met de naam Hilhorst stamt sowie-

so niet (in rechte lijn) af van deze Aernt maar van een andere tak, die van Meijns Hilhorst. Formeel gezien mogen zij dus geen aanspraak maken op zijn beeldmerk. Bovendien is dit niet de enige uitvoering. Er waren binnen het geslacht Hilhorst meerdere autonome wapens, of varianten daarop. Wapens met en zonder vrijkwartier maar ook met verschillende wapenfiguren. Wat is een vrijkwartier? Een vrijkwartier behoort tot de zogeheten herautstukken. Dat zijn patronen die het veld van het wapenschild verdelen door middel van rechte lijnen. Een wapen met een vrijkwartier heeft een veld dat is verdeeld in twee ongelijke delen: een deel beslaat ruwweg een kwart van het veld - het vrijkwartier - het andere deel beslaat de overige driekwart. Een klein (formaat) vrijkwartier wordt schildhoek genoemd. Een wapen wordt altijd beschreven vanuit de positie van de wapendrager, alsof je achter het schild staat. Van de beschouwer uit gezien is links dus rechts. Het vrijkwartier staat vrijwel altijd in de rechterbovenhoek. Dat geldt ook voor het wapen van Aernt Hilhorst, dus met een vrijkwartier 'heraldisch' rechts.

FOTO 1 zegel Aernt Hilhorst soen, 1478 (Archief Eemland, Stadsarchief BNR 1, Inv.nr. 3958-119)

Het oudste authentieke exemplaar is voornamelijk het zegel van *Gherijt van Hilhorst*, bevestigd aan een charter uit 1395. Hij bezegelde deze oorkonde als een van de schepenen van Soest. In latere jaren zou (een) Gerrit van Hilhorst nog een aantal keren als schepen, als tijnsgenoot van de Sint-Paulusabdij en als schout van respectievelijk Soest en Zeldrecht optreden. Tot aan 1416; het jaar van zijn verhuizing naar Amersfoort.

Rutger van Hogerhorst

Historisch gezien zou feitelijk *Rutgher van Hogherhorst*, schepen in 1376 en 1382, als eerste drager van dit wapen genoemd moeten worden. Hij voerde een wapen dat nagenoeg gelijk was aan dat van Gerrit van Hilhorst en dus als een vroeger voorbeeld kan worden beschouwd. Rutger en Gerrit hebben dus een gemeenschappelijke factor: namelijk hun blazoens. De wapenschilden tonen ieder twee lelies vergezeld van, heraldisch rechts, een vrijkwartier beladen met een schuinkruis bestaande uit vijf aanstotende 'ruiten'. Een schuinkruis wordt in het algemeen ook wel Andreaskruis genoemd.

Omdat een wapen in principe voorbehouden was aan leden van één specifiek geslacht moeten beide lieden haast wel op een of andere manier gelieerd zijn aan elkaar, ongeacht het verschil in achternaam. Het toe-eigenen van een wapen van een ander geslacht of van een familie met dezelfde naam is in principe onrechtmatig. In eerste instantie is overdracht voorbehouden aan de oudste zoon, jongere telgen of aan een andere aantoonbare directe bloedverwant.

Wanneer we ons louter baseren op de beeltenis in het wapen van *Rutger van Hogerhorst* dan lijkt verwantschap met Gerrit Hilhorst en zijn nakomelingen evident. Maar ook in zijn achternaam ligt een subtiele tweeledige verwijzing besloten. Is dit toeval? Hogerhorst heeft dezelfde betekenis als Hilhorst. Maar de naam verwijst óók naar Hogerhorst; een versterkt huis met een rechthoekige omgrachting dat rond 1157 is gebouwd op een strategisch gelegen zandheuvel ten oosten van de Eem tegenover Soest. In 1528 is het door de Gelderse troepen onder aanvoering van Maarten van Rossum tijdens een strooptocht verwoest waarbij en passant ook Soest het moest ontgelden en een aantal huizen in de as werd gelegd. Hogerhorst werd later herbouwd, doch sinds de afbraak van de "heerenhuijsinge" in 1759 resteert thans alleen nog de bestaande gelijknamige boerderij. Waarschijnlijk heeft Rutger het oorspronkelijke huis enige tijd bewoond want in de tekst van een charter uit 1376 wordt hij letterlijk **vander Hoogherhorst** genoemd, oftewel 'afkomstig van'. Dit goed viel niet onder de jurisdictie van het gerecht Soest. Hij moet dit klaarblijkelijk vóór 1376 van de hand hebben gedaan want in dat jaar maakte hij deel uit van de schepenbank van Soest, en als schepen diende hij inwoner te zijn van de stad of van het gerecht waar hij zijn ambt vervulde.

Zolang er geen andere oudere exemplaren opduiken zullen we het wapen van Rutger van Hogerhorst en Gerrit van Hilhorst maar beschouwen als het oorspronkelijk wapen van het geslacht Hilhorst.

Het wapen Hilhorst in zijn algemeenheid en in het bijzonder

Van Rootselaar schrijft over Eemlandse familiewapens: *Zoo voeren de oude geslachten der Heeren van Amersfoort, Wede, Both van der Eem (...) Lilaar, Van Westrenen, Zoes (...) Poyt, **Hilhorst** enz., meestal zes of drie, ook wel twee leliën, in hun wapen.*

Volgens Hans Nagtegaal, voormalig projectleider van de Heraldische Databank bij het CBG en een autoriteit op het gebied van heraldiek, zijn de wapens van Rutger van Hogerhorst en Gerrit Hilhorst uniek in hun soort. Voor zover hij kon inschatten waren dit vrijwel de enige exemplaren in de regio Eemland met deze specifieke kenmerken. Na raadpleging van eigen onderzoekgegevens kan ik het wapen van *Gherwyn Volqwyn Ricoutsz* uit (1391 en) 1404 daar nog aan toevoegen.

Op zich komt een zogeheten 'wapenbreuk' in de vorm van een vrijkwartier al zelden voor, maar Nagtegaal stelt dat het dáárom zo bijzonder is omdat ONDER het vrijkwartier een ander symbool schuil lijkt te gaan! Bij sommige exemplaren is dit letterlijk verbeeld en komt een deel van een lelieblad als een soort rudimentair overblijfsel onder het vrijkwartier te voorschijn. Met andere woorden, het vrijkwartier verhult in onze situatie één lelie. Oorspronkelijk zal het 'stamwapen' uit drie lelies hebben bestaan. Heraldicus René Vroomen is van mening dat het vrijkwartier een middel is dat OF refereert aan een belangrijk bezit of domein, OF om extra aandacht te ves-

tigen op de voorname(re) afkomst van de echtgenote van de wapendrager. In het laatste geval een soort hoofse etiquette. Denk aan het romantische beeld van de uitverkoren ridder die tijdens een toernooi de voile van een jonkvrouwe als mascotte aan zijn harnas knoopte. Is het Andreaskruis in het wapen van Hilhorst wellicht terug te voeren naar de families **Van Liesfelt** of **Van den Voerde**? Zij zegelden met een solitair schuinkruis, samengesteld uit eveneens vijf aanstotende ruiten, al dan niet vergezeld van een breukteken zoals ster, ring of barensteel. Naar mijn weten zijn ze de enige in Eemland eind veertiende begin vijftiende eeuw die in aanmerking komen. Dat er een relatie zou kunnen bestaan met het wapen van de heren van Lokhorst ligt, naar mijn oordeel, wat minder voor de hand maar uitsluiten doen we dit niet. Hun wapenembleem is een schuinkruis van negen(!) ruiten. Soms ook afgebeeld als een uitgeschulpt schuinkruis.

Hoe dan ook, het wapen met Andreaskruis nodigt uit tot mijmeringen maar zal het zijn geheim ooit prijsgeven?

Overigens, het Centraal Bureau voor Genealogie heeft losse exemplaren en beschrijvingen in haar collecties die refereren aan het zo typerende Hilhorstwapen met het vrijkwartier.

Zo bevat de daar bewaarde collectie Muschart een schets van een wapen: Twee lelies, linksboven en linksonder en een vrij kwartier beladen met **vier**(!) in de vorm van een schuinkruis gerangschikte aanstotende ruiten. Dit wapen wordt door Muschart omschreven als zijnde een losse afdruk zonder enige persoonsaanduiding maar wordt door hem toegeschreven aan mogelijk een Hilhorst en als zo-

danig genoemd in combinatie met het wapen van Gerrit van Hilhorst.

Ad Hoeijenbos, vrijwilliger bij het CBG, maakte mij voorts opmerkzaam op de Collectie Alfabetische namen (HAL-HIL) waarin een 'onbekende' Hilhorst. De omschrijving van het wapen komt overeen met de schets van Muschart maar de ruiten zijn niet of nauwelijks aanstotend; lijken verbonden door dunne lijnen! Het gaat om één rond zegel met randschrift: **Sigillum Hilhorst** en één rechthoekig zegel zonder rand.

De oude stam Hilhorst

De persoon Gerrit van Hilhorst werpt veel vragen op. Van wie is hij de zoon? Meestal biedt een patroniem uitkomst, maar een patroniem lijkt in combinatie met de familienaam Hilhorst niet voor te komen. Ter overweging: wie is toch die **Gherrit Rycoutsz** die samen met Gherrit Werrinc in 1378 een pachtbetaling doet aan het bisdom voor *van der voerweyden tot Zoes van den hoymade (..) om 14 £ en Item den anderen campe had Evert die Man ende Gherrit Rijcoutssoen om: 4 £ 15 s.* Onder dezelfde naam kennen we hem in 1382 als schepen te Soest. We komen hem terloops tegen in afschriften van de Paulusabdij als tijnsgeenoot in 1397. Later in 1410 treffen we hem nog aan in de administratie van de Paulusabdij op de lijst van veertien hoeven in Soest met *een vierdel* in de *Vlieghesenghershoeve*. Hebben we hier van doen met een Hilhorst? Charters met zijn schepenzegel hebben de archieven helaas nog niet prijs willen geven. Harde bewijzen over zijn afkomst ontbreken maar het patroniem 'Ricoutsz' zou een fragiele link kunnen zijn naar een mogelijke familiere-latie met die Ricout van Hilhorst uit Stou-

tenburg of misschien de eigenaar van het zegel met dat andere vrijkwartier, Gerwin Volken Ricoutsz. Voldoende aanleiding voor toekomstig onderzoek.

Gerrit van Hilhorst heeft in ieder geval een aantoonbare binding gehad met Stoutenburg en omgeving. In uit 1390 stammende stukken over een grensgeschil rond het goed Emelaar onder Stoutenburg (dus niet *Emiclaar* op *Hoogland*!) komen getuigenverklaringen voor die zijn afgelegd door een *Gerijt Hilhorst* en een *Goe* [Godevaert] *van Hillenhorst*. Omdat zij als getuigen zijn opgeroepen moeten zij goed op de hoogte zijn geweest van de situatie aldaar. Dergelijke lieden waren doorgaans op gevorderde leeftijd vanwege hun parate historisch-topografische kennis. Deugdelijke verklaringen afleggen kan alleen indien zij gedurende langere tijd in die omgeving hebben gewoond of er een bepaalde binding mee hebben (gehad), wat het vermoeden over hun afkomst uit Stoutenburg extra versterkt. Een zoon van Godevaert, Gerrit Godensz van Hilhorst, blijkt in 1419 in de stad Amersfoort zijn domicilie te hebben.

De tak Gerrit Gerritsz Hilhorst

Gerrit Hilhorst en zijn nakomelingen zijn allemaal te herkennen aan het wapen met het 'vrijkwartier'.

Het wapen uit 1395 vinden we weer terug in het zegel van Gerrit van Hilhorst als schout van het buurtschap Nederzeldert aan een akte uit 1415. In datzelfde jaar en in 1416 werd andermaal zijn aanwezigheid bij de rechtsgang vastgelegd als afdruk in was, maar nu in functie als schout van Soest. Het zegel toont, al

naar gelang de kwaliteit van de wasafdruk, het schuinkruis van aanstotende ruiten, onderling verbonden door minuscule lijntjes.

FOTO 2 zegel Gherijt van Hilhorst, 1415 (HUA, Oud Munster, Toegang 223 Inv.nr. 2251-5).

In de periode tussen 1395 en 1416 heeft de zegelstempel vaker dienst gedaan want Gerrit trad ook op als tijnsgenoot. Dat blijkt uit een afschrift van een document uit het jaar 1411. Kennelijk bij afwezigheid van de abt van de Paulusabdij heeft hij tezamen met twee andere vertegenwoordigers persoonlijk gezegeld: *ende want wi **gherijt hilhorst** ende jacob goeden soen (..) als tiinsghenoten so hebben wi desen brief mede beseghelt mit ons seghelen int iaer ons heren dusent vierhondert ende elue des manendaghes na sunte Lucien dach.*

Het blijft evenwel gissen of de Gerrit die schepen van Soest was in 1395, één-en-dezelfde persoon is als de Gerrit Hilhorst, schout van Soest en Zeldrecht rond 1415. Dit dilemma wordt nog meer versterkt door een zinsnede in een akte uit 1413: *verliede wij de **jonghe (!) gherijt van hilhorst** tot hi behoef **ermghert** ghe-rijts dochter van hilhorst **sijn zuster***. De aanduiding 'de jonge' verwijst meestal naar het bestaan van nog een oudere broer namelijk 'Gerrit de oude'. Niet te verwarren met onze senior en junior in de betekenis van vader en zoon.

Het is lastig te doorgronden wie 'wie' is omdat opeenvolgende generaties telkens zonen kennen die Gerrit worden genoemd.

In 1410 staat *Gheryt van Hilhorst 'van Zoes'* ingeschreven als buitenburger van Utrecht maar het burgerschap wordt hem in 1414 weer ontnomen omdat hij zijn bijdrage voor dat jaar niet heeft voldaan. Op 3 oktober 1416 ontvangt Gerrit een brief van de Paulusabdij waarin staat dat hij vanaf dat moment keurmede vrij is en geen diensten meer verschuldigd is aan het convent. Vermoedelijk had hij deze verklaring nodig om zich in Amersfoort te kunnen vestigen. Enkele dagen later volgt de aankoop van een huis aan de *Camp in den Pothof* in de stad Amersfoort en kort daarop de vastlegging van een erfpachtovereenkomst van nog eens een aangrenzend huis met hofstede. De panden van Gerrit Gerritsz van Hilhorst met zijn vrouw Lysbeth (en zijn gezin?) bevonden zich overigens in dezelfde wijk waar ook Gerrit Godensz van Hilhorst woonde. Mogelijkerwijs woonden zij daar niet permanent en heeft Gerrit zijn goederen in Soest aangehouden: 's winters

zochten zij de beschutting van de stad en 's zomers trokken zij naar de frisse lucht van het platteland?

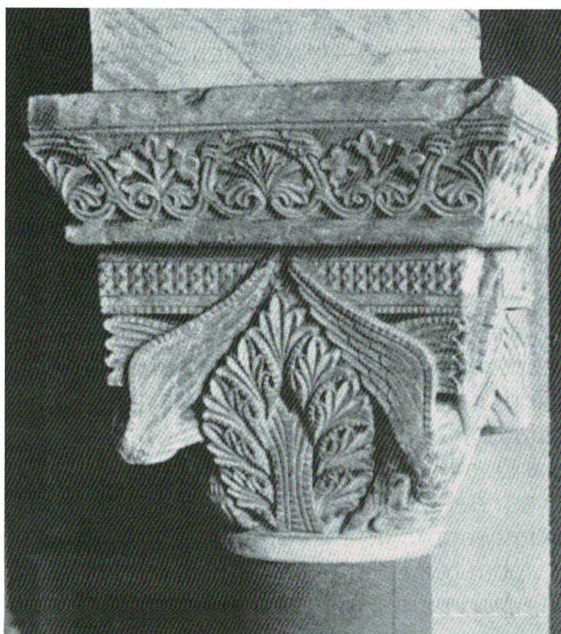
Over hun verder 'doen en laten' in die stad vernemen we niet zo heel erg veel. Wel werd Gerrit in 1419 gevraagd om als 'voogd' op te treden voor *Heer Bertout vanden Hove, vicaris van Sunte Johans capelle opten Camp inden Pothof*. Is de verhuizing de oorzaak dat hij zijn voormalige functies heeft neergelegd? Nadien leidt de zegelstempel vijftig jaar lang een verborgen bestaan.

Gerrit van Hilhorst van Amersfoort

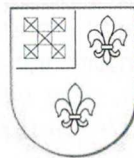
Vermoedelijk is 'Gerrit van Hilhorst van Amersfoort' van een volgende generatie. Uit een aantekening in het Buurspraakboek van Utrecht blijkt dat in 1455 *Geryt van Hilhorst van Amerfoirde* vrije toegang is verleend tot de stad omdat hij als *tinsgenoot 's abts van St. Pouwels* in de abdij werd verwacht. Deze Gerrit maakte, net als zijn voorvaderen, deel uit van het administratieve rechtscollege van de abdij en werd als lid geacht aanwezig te zijn bij uitgiften van erfpacht e.d.

Toen zijn grootvader(?) eind 14^e eeuw als tijnsgenoot afreisde naar de Paulusabdij werd het straatbeeld van de stad grotendeels bepaald door houten huizen met hier en daar een stenen pand er tussen. Grote projecten in de directe omgeving van het klooster kunnen hem niet zijn ontgaan. De bouw van de prestigieuze Domkerk was in volle gang en in 1395 was begonnen met de aanleg van de Nieuwegracht. De abdij zelf moet ook imponerend zijn geweest. De rijkdom van dit voorname klooster was af te lezen

aan de pracht en praal van het gebouwencomplex waarvan enkele restanten de stille getuigen zijn. De kapitelen op de foto's maken tegenwoordig deel uit van

de collectie van het Centraal Museum te Utrecht.

In 1466 wordt de zegelstempel 'afgestoft' want dan wordt door de bisschop aan **Gerrit van Hilhorst** en aan een compagnon het ambt 'schout van Soest' verleend. Een van

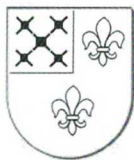
zijn zegels is te vinden aan een charter van 25 augustus 1466. Let wel, de wapentekeningen zijn een gestileerde weergave van het origineel. Bij dit wapen lijkt heraldisch links in de bovenhoek nog een klein roosje aangebracht te zijn.

Tot en met 1470 vervulde hij dit schoutambt. In 1471 werd zijn ambt door een ander ingenomen. Was de pachttermijn verstreken of is hij in ongenade gevallen? Enkele jaren later in 1474 volgde nog een proces tegen hem vanwege een onterechte beslaglegging op turf bij de Melm tijdens zijn ambtsperiode als schout.

Geryt Hilhorst scepen tot Zoest in 1520, moet een jongere loot aan de tak zijn. Zijn wapenzegel in groene was vertoont gelijkenis met die van respectievelijk Rutger van Hogerhorst 1376, Gerrit van Hilhorst 1395, Gerrit van Hilhorst 1466 en Aernt Hilhorst 1477, máár met een extra roosje in de schildhoek.

De traditie wordt voortgezet door Gerrit Hilhorst Gerritsz, schepen van Soest in 1551. Dit zegel heeft de eeuwen niet ongeschonden getrotseerd. Er is nog een schepenbrief maar de wapenafdruk is vermoedelijk onder invloed van warmte of 'verdrukking' vervormd. Het vrijkwartier, en met name het schuinkruis, heeft

het meest te lijden gehad. Het heeft een onduidelijk reliëf en is nog maar net als zodanig te herkennen. Het wapen is niet centraal gepositioneerd maar linksonder in het zegel. Als schildhouder is een adelaar afgebeeld.

Aernt Hilhorst en zoon

Aernt Hilhorst, die ook tot de Amersfoortse tak zal hebben behoord heeft met intervallen tussen 1468 en 1478 gezegeld. Voor of in 1478 is hij in ieder geval weer teruggekeerd naar Soest want hij was toen schepen aldaar. Zijn wapen laat een kleine anomalie zien voor wat betreft de details in het schuinkruis. De heraldicus Steenkamp heeft een tekening met beschrijving van het wapen gemaakt aan de hand van een (verloren gegaan?) origineel uit 1468: "S: Aernt Hilhorst soen 1468. Zilver met DRIE rode lelies [waarvan dus één verscholen achter vrijkwartier!, RH] met een vrijkwartier van zwart met een goud[?] uitgeschulpt schuinkruis. Helmteken een rode lelie, dekkleed zilver, rood gevoerd". Met een later vrijwel onleesbaar handschrift is daaraan toegevoegd: "Dezelfde 1477 ..(?) Zoest ...(?)". En een schetsje van een 'geblokt' schuinkruis!

Het wapen dat ik onder ogen heb gehad liet overduidelijk een afwijkend beeld zien: geen schuinkruis van aanstotende ruiten maar een reliëf dat het best is te typeren als een samengesteld patroon van kruisjes te vergelijken met de zogeheten Phillips schroevendraaier. Zie de tekening en foto 1.

Toch blijft Amersfoort aan hem trekken. Hij trouwt met een dochter uit een Amersfoorts gezin Vos en vraagt daarom

in 1469 (opnieuw?) burgerschap aan. Even daarvoor had hij zich voor het Amersfoorts gerecht nog moeten verantwoorden vanwege een akkefietje met wellicht een aangetrouwd familielid: *peter vos op aert hilhorst zijn mes getogen ende geantxt (..) aert voirseyt op peter tot hem aengetreden sond(er) messe ende malkander ende mit vuyste geslagen*. Aernt, zo lijkt het, heeft zich in dit handgemeen stoutmoedig gedragen en zich niet laten verleiden tot messentrekken. Ongeacht rang of stand: kon men zijn gelijk in de verbale discussie niet snel genoeg halen dan werd al gauw de fysieke confrontatie gezocht waarbij wapengekletter heel normaal was. 'Zoveel Nederlanders, zoveel messen' of iets van die geest, luidde het gezegde. Niet alleen steekwapens maar letterlijk alles wat binnen handbereik was kwam van pas: *scryffbort, schaets, puthaeck, tictacbort* of het bekende serviesgoed.

Aernt Hilhorst had een zoon die als **Henrick Both Aertsz** door het leven ging. Henrick, geboren ca 1480, zal een zoon zijn uit een later huwelijk van Aernt met een echtgenote uit het geslacht Both! In het manuaal van het morgengeld van het Eemland staat:

Aernt Hilhorst ende Jan Weynck 8 morgen 5 hont

*Bruuct Henric Aernts Bot 2½ mer-
gen; bruuct Jan Weynck 4 mer-
gen; bruuct Aernt Hilhorst 2 mer-
gen 4 hont.*

De hierin genoemde Henric Aernts Bot is de zoon van Aernt Hilhorst. Dit is gebleken uit andere stukken. In 1507 traden onder andere **Henric Bot Aernt Hilhorstz**

klaarden geheel of gedeeltelijk tegenwoordig te zijn geweest bij de verkoop van 2 morgen veenland in Soest door Evert Aertsz aan Jan Weynck en Thonis Albert Nagselsz. En in 1519 werd huisgeld in Soest geïnd en was een van de betalenden Henryck Bot Arntsz Hilhorst. In de Rechterlijke Archieven d.d. 10 januari 1530 staat vermeld: *Dat goet van Henrick Bot waar hij op woent ende tlant dat daer an hoert, als dat Aert Hyllhorst toe te horen plach.*

Familiewapens werden vrijwel altijd overgedragen van vader op zoon, bij de geslachtsnamen kreeg de vrouwelijke lijn soms de voorkeur boven de mannelijke. Bij Henrick Both Aerntsz blijft de wapenoverdracht een vraagteken. Hij maakte weliswaar van 1528 tot en met 1532 deel uit van de schepenbank van Soest maar zijn zegels zijn jammer genoeg verloren gegaan. Slechts één exemplaar aan een oorkonde zou al genoeg zijn om op basis van specifieke wapenkenmerken zekerheid te verschaffen over zijn afstamming. Misschien zelfs over de tak van moederszijde. Want heel sporadisch werden zowel de naam als het wapen van haar familie gevoerd! Dit kwam ook in Eemland voor, daar zijn enkele voorbeelden van.

De Amersfoortse/Utrechtse tak

Wouter van Hilhorst was in 1436 waakmeester van het stadsdeel Rode Toren te Amersfoort. In een accijsrekening uit het jaar 1427 wordt hij onder meer genoemd in verband met 'wagenhuur' en later mogelijk vanwege de levering aan of bevoorrading van het arsenaal voor de schutterij: *Item van scut te brengen 1,5 guld. Hilhorst.* Je mag aanne-

men dat hier met *scut* 'geschut' wordt bedoeld oftewel wapentuig en niet de andere betekenis van 'veeberg' want in diezelfde kolom worden nog andere gevechtsattributen verdisconteerd, zoals *cruut scuut in de kelre drogen* en verder *zwevel* en *10 manden* pijl. Wouter kan op zijn beurt een zoon zijn van Gerrit Gerritsz van Hilhorst die in 1416 panden verwierf in Amersfoort. Of was hij een zoon van Godevaert? Wouter was getrouwd met ene Ursula want in 1449 wordt zij als zijn weduwe genoemd. Van deze Wouter is geen zegel bekend.

Een **Reyer (Woutersz) van Hilhorst**, vermeld vanaf 1464, en zijn zoon **Wouter Reyersz van Hilhorst** waren respectievelijk buurraad en schout in Utrecht Buiten Wittevrouwenpoort. Een eventuele connectie met de Soester familie is voorlopig niet meer dan een stil vermoeden. Wel weten we dat Reyers van Hilhorst in Amersfoort bezittingen had: *jan van isselt en jacopgen syne wive* [dochter van Volken Bot, RH] *peter bot volken, gerit bot volken ende lysbet syn wive geven reyer van hilhorst en peternelle syne wive den eygendom vander helft van twee hofsteden onderdeilt gelegen buten den roeden toern opten houk van die hellestraet.* We spreken dan over het jaar 1479. Voor diezelfde goederen staat Reyers wederom in het transportregister van Amersfoort van 1489 maar nu tezamen met Wonne zijn tweede vrouw en zijn zoon Wouter met Marie zijn eega. Verder komt Reyers van Hilhorst voor in de legger van het morgengeld betreffende de ontvangst uit de zetting van 1470 voor 15 morgen in 'Groot Kovelswaay'even buiten de stad Utrecht.

Vanaf 1464 treedt Reyer van Hilhorst regelmatig op als 'buurraad' van 'Buiten Wittevrouwenpoort'. Na 1488 wanneer hij zelfs, inclusief patroniem, *Reyer **Woutersz** van Hilhorst* wordt genoemd wordt niet meer van hem vernomen. Het was blijkbaar toen geen gewoonte dat de buurraden in dit rechtsgebied zegelden. Van Reyer is dan ook geen wapen bekend.

Zijn zoon Wouter daarentegen heeft gelukkig een behoorlijk aantal zegels nagelaten. De meeste zijn in zeer goede staat. Sinds 1484 drukte hij als schout zijn stempel op de rechtsgang in 'Buiten Wittevrouwenpoort'. Zijn laatste wapenfeit dateert uit 1514, dan niet meer als schout maar als een van de zegelaars.

Het wapen van Wouter is ongewoon voor de familie Hilhorst. Het heeft de volgende kenmerken: zes lelies, 2.1.2.1, verdeeld over het gehele veld met, heraldisch links in de bovenhoek, een minuscuul vijfbladig roosje of sterretje. De zes lelies zijn anders gegroepeerd dan bijvoorbeeld die in de wapens van Van Weede, Van Stoutenburg etc. Misschien was het een bewuste keuze, zo'n afwijkend blazoën; niet onrechtmatig en tegelijkertijd een knipoog naar het landgoed te Stoutenburg en de familie van Stoutenburg?

De lijn van deze Utrechtse tak wordt, naar het lijkt, voortgezet door *Adriaentgen Reyer van Hilhorstdochter* die in 1534 de echtgenote was van ene Peter Jansz van Wijck. Zij zal een kleindochter zijn geweest van Wouter Reyersz, de schout.

Met de vrouw van Wouter Reyersz, Maria, zou het nog slecht aflopen. Als bejaarde

weduwe heeft zij een heksenproces moeten ondergaan. Op maandag 18 augustus 1533 luidde het vonnis: *Alzoe **maria wouters** wedue **van hilhorst** buyten wittevrouwenpoert bij utrecht over lange jaeren befaemt is geweest dat se toeveren konde(..). Nadat zij had bekend hebben zij haar nek gebroken en is haar dode lichaam op een brandstapel op het Neude verbrand: ende wijsen mitsdesen voer recht dat men dat doede lichaam sleypen sel op een horde optie noede [de Neude, RH] ende werpen 't op 't vuer ende verbernen 't tot asse.*

Tot slot, de Paulusabdij heeft in de historie van Soest een belangrijke plaats ingenomen en is derhalve enige keren ter sprake gekomen. Wie meer wil weten over de Paulusabdij kan ik de tentoonstelling met topstukken uit binnen- en buitenland van harte aanbevelen.

Op de gewijde grond van de voormalige benedictijner abdij van Sint Paulus, die zich in 1050 in de stad Utrecht heeft gevestigd, is de expositie *...tot in de eeuwigheid- Schatten uit de Utrechtse Paulusabdij* te zien. De tentoonstelling is vanaf 3 december tot en met 29 april 2011 te bezichtigen in Het Utrechts Archief, locatie Hamburgerstraat 28.

Daarnaast is het zojuist verschenen boek ***De Paulusabdij. Achter de muren van Utrechts oudste klooster*** van Hein Hundermark en Kaj van Vliet een aanrader.

Tot zover het eerste deel.

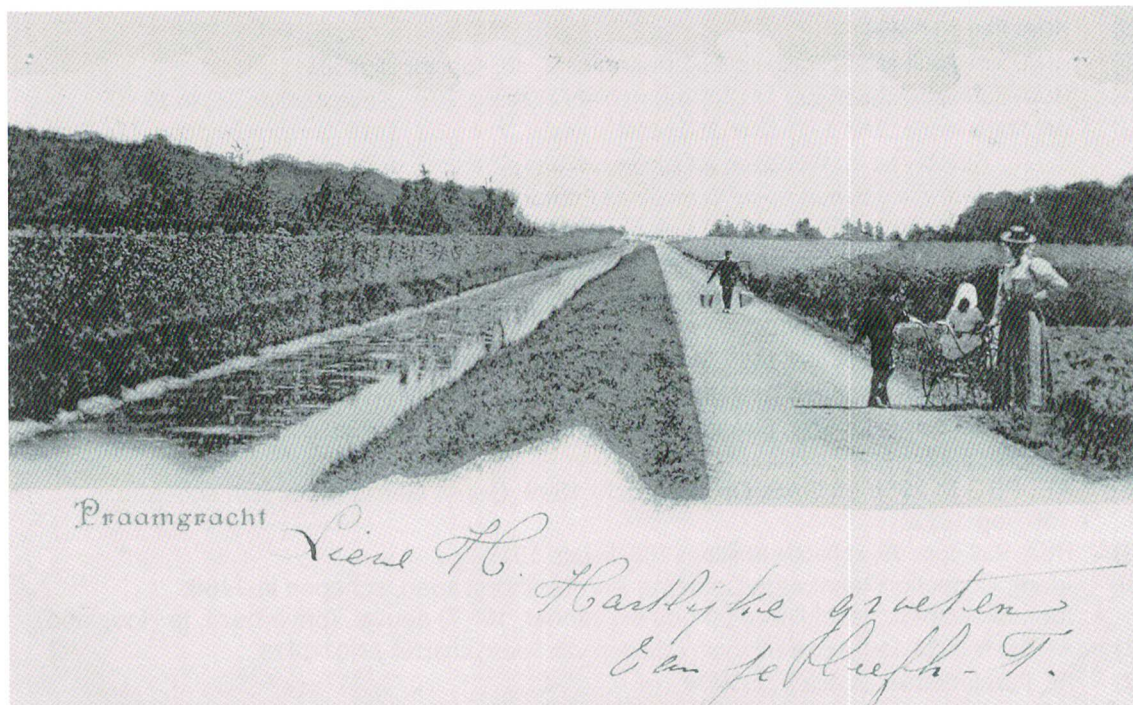
In het eerstvolgende nummer zullen de resterende wapens van de familie Hilhorst aan bod komen.

De twee foto's met kapitelen zijn afkomstig van internet. Alle overige foto's en tekeningen zijn van de hand van de auteur.

- 1) Jos G.M. Hilhorst, *De Soester familie Hilhorst en het goed van die naam* (Manuscript), Oegstgeest 2003.
- 2) Archief Eemland (AE), Superintendenten BNR 1.02, K16-4, kaart Hilhorst, afmetingen ca 46,5 cm x 67 cm
- 3) Hilhorst, p.19
- 4) Het Utrechts Archief (HUA), Sint-Paulusabdij Toegang 85-1 (Pau) Inv.nr. 32, fo 205v-206 tijnsge noot anno 1437. In 1417 tijnsge noot Pau 30, fo 342.
- 5) Op een foto (privébezit, te Oegstgeest) uit begin jaren zestig is het exemplaar van 1395 vrijwel volledig in tact. In een tijdsbestek van amper vijftig jaar is ruim 1/3 deel van het zegel verloren gegaan, het randschrift ontbreekt. Het restant bevat alleen nog twee le lies. De onbeschadigde versie op de foto vertoont duidelijke overeenkomsten met de zegels van Gherijt van Hilhorst uit 1415 en 1416 en het zegel van Rutgher van Hogher horst uit 1376.
- 6) Misschien is het beter te spreken van 'ruiten schuinkruis'?
- 7) In het Eemland zijn daarvan talloze voorbeelden te geven: Henrick van Rijn zegelt met een Poyt-wapen want hij is de zoon van Meijs Poyt! Dirck Poyt Rutgersz zegelt met een Scaep-wapen, zijn vader is namelijk Rutger Aerntsz Scaep, zijn moeder een Poyt! Gysbert Jacobsz van der Mathe zegelt met een eekhoorn, het wapen van zijn vader Ja cop Gysbertsz (geen Van der Mathe!), en draagt de familienaam van zijn moeder. Reyner Poyt Gerritsz zegelt met een gewei, het wapen van Gerrit de Wilde (zijn vader!?).
- 8) A. van Engelenhoven, *Boerderij Hoogerhorst* in: Amersfoort Magazine, Open Monumentendag 2003, p.14.
- 9) Voor meer informatie over de historie van Hogerhorst zie: G.J.M. Derks en W.A. Heurneman, *Soest in de zeventiende en achttiende eeuw*, Soest 2010: p. 225-229. en J.A. Brongers, *Historische encyclopedie van Amersfoort*, 1998: p.134
- 10) HUA, Archief Kapittel Oud Munster, Toegang 223 Inventarisnr. 1404-1.
- 11) W.F.N. van Rootselaar, *Amersfoort, 777-1580*, 2 dln, Amersfoort 1878: deel I, p.7
- 12) Overige wapens met een vrijkwartier zijn die van Jan Otten in 1414 schepen van Eembrugge (AE, Archief Stichting De Armen de Poth, BNR 100 Inv.nr 979) en van Cornelis Volckensz uit Amersfoort 1552.
- 13) HUA, Kapittel Sint-Jan Toegang 222 Inventarisnr 1546.
AE, Stadsarchief, BNR 1 Inv.nr 3546: Daarin wordt Gerwins vader in 1381 genoemd. **Volquiin Ricoutsz** had drie hofsteden buiten de *Vyetoerne in die Tote*, waarop genoemde Volquiin huizen had gebouwd. Met transfix uit 1391: **Volken Rycoutsz** heeft aan zijn **zoon Gherwiin** de huurweer van drie hofsteden buiten de Vyetoerne in de Tuet geschonken etc. In 1408 verhuurt Gerwin deze goederen.
- 14) Dit wapen mag hier niet onvermeld blijven. Het is erg verleidelijk te veronderstellen dat het in r elatie staat tot die van Rutger en Gerrit want ook hij voert hetzelfde wapen met vrijkwartier, met dit verschil dat het een zespuntige ster bevat in plaats van het Andreaskruis!
- 15) Jongere zonen en bastaarden brachten een verandering aan of voegden een extra teken toe aan het vaderlijk wapen om zich te onderscheiden van de oudste tak (de oudste zoon) die meestal het oorspronkelijke wapen voerde.
- 16) AE, APoth Inv.nr. 857, zie: wapen Cornelis Volckensz, anno 1552.

- 17) AE, APoth Inv.nr 830 Johan van Liesvelde, schepen anno 1369. Stads Inv.nr. 3576-093, schepen van Amersfoort anno 1390. Voorts maal op Hoogland in 1371 en '78. HUA, Kapittel Oud Munster, Toeg. 223 Inv.nr. 2251-6, Vrederick, Gosen en Evert van den Voerde anno 1439.
- 18) CBG, Collectie Muschart, kaart 45B.
- 19) Idem, zie ook: Collectie Van Rijn nr 620.
- 20) K. Heeringa, *Rekeningen van het bisdom Utrecht 1378-1573*, Utrecht 1926: I, p.9.
- 21) HUA, Kopieboeken KKK 505-1, band 1, fo 58r (Sint-Paulusabdij Toegang 85-1 Inventarisnr. 30)
- 22) HUA, Pau 30 p. 288-289r.
- 23) AE, Stadsarchief BNR 1, Inv.nr. 3641-099. Een *Gerreit Rikout soen* zegelt incidenteel in 1411 met een schuingeplaatst zwaard met het heft omhoog vergezeld van twee sterren naast elkaar. Echter, de inhoud van de oorkonde doet vermoeden dat het hier een per soon betreft uit een andere regio dan Soest.
- 24) S.W.A. Drossaers, *Het Archief van de Raad en Rekenkamers te Breda tot 1581*, 7 dln, Den Haag 1955: betreft Nassau Domeinarchief Inv.nr 775 en Regestnr 449. Hilhorst, *De Soester familie Hilhorst*, p. 19.
- 25) AE Stads Inv. 3695-102
- 26) AE, Archief van het gecombineerd Sint-Pieters- en Bloklandsgasthuis (PBG) BNR 99, Inv.nr. M249.
- 27) HUA, Bew.Arch. I, Inv.nr. 940-2
- 28) HUA, Bew.Arch. II, Inv.nr. 2501-1
- 29) HUA, Pau 30 f° 294v
- 30) HUA, Sint-Paulusabdij Toegang 85-1 Inventarisnr. 30, Kopieboek p.301
- 31) HUA, Buurspraakboek jaar 1410, Stadsarchief I Toegang 701-1, Inventarisnr. 16, fo 17
- 32) AE, Stadsarchief BNR 1, Charter 3583-094 Transfix, 7 oktober 1416 Overdracht door Mathijs Ghijsbertsz en Wendelmoet zijn vrouw aan **Gheriit Gheriits soen van Hilhorst** de eigen dom van een huis op de Camp in de Pothof te Amersfoort.
En CH 3659-100 Transfix, 21 oktober 1416 Overdracht door Herman Vos en Alijd zijn vrouw van de erfpacht van een huis en hofstede op de Camp in de Pothof aan **Gheriit van Hilhorst en Lijsbeth zijn vrouw**.
- 33) AE, Ibidem, Charter 3695-102.
- 34) HUA, Buurspraakboek jaar 1455, Stadsarchief I Toegang 701-1, Inventarisnr. 16, fo 103
- 35) HUA, Archief Bisschoppen Toegang 218, Inv.nr. 373-1 fo 104v
- 36) AE, Archief Sint Pieters- en Bloklandsgasthuis BNR 99 (PBG), M 173a
- 37) Hilhorst, p.38
- 38) AE, PBG M 295b en GAS, Dorpsgerecht 1899, Gerryt Gerryt Hilhorstzn schepen in 1567 en 1573.
- 39) HUA, HSS doos 79, collectie Philipps 106, Inv.nr. 1515-2.
- 40) Idem, Collectie Steenkamp/Damstra: Aernt Hilhorst soen, schepen in 1468. Identiek wapen, geschilderd op houten paneel, 19^e(?) eeuws. (privé-bezit, te Hoogland).
- 41) AE, Stads 3958-119, Aernt Hilhorst, schepen van Soest, charter 23-07-1478.
- 42) AE, Resolutieboeken deel II, fo 243v
- 43) AE, Stadsgerecht, Inv.nr 423, *Keuren en Breuken*, 1547-1577, passim.
- 44) HUA, Archief Staten van Utrecht, 52-1, fo 24v
- 45) AE, Stads 4116-038
- 46) HUA, Staten van Utrecht Landsheerlijke Tijd, Toegang 58, Inv. 384, p.11

- 47) Gemeente Archief Soest, RA 1143, fo 84 (voorheen HUA, Dorpsgerechten Toegang 49)
- 48) AE, Stadsarchief 4324-136 en 4469-164
- 49) AE, Stadsarchief BNR 1, Inv.nr. 1 Resolutieboeken (1436-1439), fo 37.
Een waakmeester was belast met het toezicht op de poorten en de wallen. Rode Toren was een van die wijken.
- 50) AE, Stadsrekening nr 450, fo 8 en 20.
- 51) AE, APoth Inv.nr. 701, charter
- 52) AA, Rechterlijke Archieven Inv.nr 436-1 (deel 1), fo 29v
- 53) AE, BNR 436-1, fo 197v.
- 54) HUA, Staten van Utrecht Landsheerlijke Tijd, Toegang 58 Inv.nr. 345, fo 265v
- 55) Met dank aan Denis Verhoef: Collectie Opstraeten van der Moelen 2.
- 56) 56) HUA, HUA, Stadsarchief I, Buurspraakboek van de stad Utrecht toeg.nr 701-1, inv.nr 16, fo 136v.

De leden van de Historische Vereniging Soest werken in een aantal werkgroepen om onderzoek te doen en gegevens vast te leggen. Voor nadere informatie kunt u met de contactpersonen overleggen, te weten:

Werkgroep:

Archeologie	: de heer J. van der Putten, j.vanderputten@xmsnet.nl	06 27030981
Genealogie	: de heer W. Routers, routers@ziggo.nl	035-6010169
Mondelinge geschiedenis	: de heer W.P. de Kam, wim.de.kam@wolmail.nl	035-5880048
Contact Gemeentelijke Monumentencommissie	: de heer H. Gerth, h.gerth@ziggo.nl	035-6016635
Contact Museum Oud Soest	: de heer C.J.Vos, ceesjvos@casema.nl	035-6021008

De contributie per jaar € 20,- voor leden in Nederland
 € 25,- voor leden in het buitenland
 € 35,- voor het bedrijfsleven

Betaling contributie op rekeningnummer 3599.02.235

Betaling bijzondere evenementen op rekeningnummer 3159.91.720

Losse nummers : Verkrijgbaar bij de secretaris.
 Leden € 2,50
 Niet-leden € 5,00

INHOUDSOPGAVE WINTERNUMMER 2010

Blz.

Voorwoord van de voorzitter	1
Alpha – Omega	2
Brieven schrijven tijdens mobilisatieperiode 1914-1918 (2)	2
Jan Hondong, historische gezagvoerder	12
Bespiegelingen over de familie Hilhorst	15

